

PATRIMONI HISTÒRIA // Jordi Frigola i Arpa > TEXT // Eduard Punset > FOTOGRAFIA

Episodis de lluita (i II)

Els sometents del segle XVI van alçar-se contra els bandolers de la comarca; la mobilització va tenir lloc a les Gavarres i a la plana del Baix Empordà.

L'atemptat dels bandolers de les Gavarres que va causar la mort, el 22 de juny de 1564, al capità de la milícia de la Bisbal, Francesc de Torroella, va posar en peu de guerra els sometents de camperols i vilatans de la comarca. En Toni Juliol, un pagès de Santa Pellaia, al front d'una partida d'homes es va proposar abatre un delinqüent que feia parlar molt per les seves atrocitats.

Es tractava d'en Joan Camós, del barri bisbalenc del Vilar, que formava part de la quadrilla d'en Bartomeu Camps, l'Empordanès, el terror de les Gavarres! El rei oferia cent lliures a qui capturés en Camós, considerat un bandoler violent i molt perillós, que havia comès massa robatoris a masos i vianants, havia perjudicat ramats i havia robat bestiar, havia destruït fruteredes i vinyes; que havia matat en Francesc Trias de la Bisbal, en Rovira de Cruïlles i un germà del mestre Reig de Sant Feliu de Guíxols, entre altres crims i malifetes. Es deia que era un home dolent i traïdor i que «ninguna cosa li faltava per esser malhome i mal crestià». Es veu que tot i pertànyer a la banda d'en Camps, en Camós també actuava pel seu compte.

En Toni Juliol, al capdavant de la colla de muntanyencs armats van encaçar contínuament aquest bandoler fins que un dia el van encerclar al forn de vidre de Folls, prop de Sant Cebrià dels Alls. Aquell 15 d'octubre de 1564, en Camós, assetjat allà, va oferir molta resistència i va ser forçós matar-lo a trets.

La humiliació envers el seu cadàver fou com una revenja: el van arrossegar pels camins, lligat a un cavall, fins a Cruïlles i per decisió del Consell municipal penjaren el seu cap a la torre de la plaça, i per més escarment, quatre parts del seu cos van ser col·locades en gàbies en els encreuaments dels camins principals perquè bandolers i criminals ho veiessin i prenguessin bona nota del que els podia passar si continuaven atacant persones i propietats.

Assabentat de tot, en Bartomeu Camps va esperar, però a l'ocasió més propícia reaccionà amb la brutalitat típica d'aquells sinistres personatges. Per venjar-se de la mort violenta d'un dels seus, amb la seva colla de més de setanta homes, en la qual figuraven

molts gascons. El 3 de gener de 1565 s'abraonaren sobre el mas d'en Toni Juliol, mentre ell era fora, probablement patrullant amb el sometent.

El mas Juliol, de Santa Pellaia, fou saquejat i en la baralla que es produí els bandolers van degollar dos dels mossos de la casa: en Tibau i un fill d'en Vilavedra, de Sant Cebrià de Lledó. Van endur-se'n tots els béns i bestiar i, finalment, calaren foc a l'habitatge, als estables i a les pallisses.

Ràpidament, en Toni Juliol i la milícia, que devien ser a prop i deuriu veure la fumera, els van córrer al darrera *ab via fora sometent*. En la persecució i la lluita van perdre la vida tres membres dels sometents de Cruïlles i Santa Pellaia: en Miquel-Bartomeu Cendra, de la Bisbal, aleshores notari de Cruïlles, en Cabruja de Mont, batlle de Santa Pellaia, i en Bernat Albert, de Cruïlles.

Un petit exèrcit: la unió dels sometents. Aquests esdeveniments dramàtics van ser l'esca que va fer engegar, encara amb més vehemència, les accions policials contra en Bartomeu Camps i la seva quadrilla. Per manament del veguer de Girona es van fer defenses unitàries arreu. L'anomenada «Unió» dels sometents de viles i pobles de la contrada, que estava sota el comandament del cavaller Pere II de Margarit, senyor de Castell d'Empordà, nomenat «capità general de la Unió» pel bisbe

A la torre de Cruïlles va ser on, per escarment, van penjar el cap del bandoler Joan Camós l'any 1564.

de Girona, que en aquest cas actuava en nom del virrei, fou com un petit exèrcit que va perseguir intensament l'Empordanès i la colla de lladregots i assassins.

La guerra declarada contra els bandolers va ser un èxit perquè tingué com a resultat la captura d'en Camps un dia que anava amb la seva amant *demont* Girona. També van anar detenint altres membres de la quadrilla: en Bernat Dexesa de la Ganga, terme de la Bisbal, que va ser portat a Girona, torturat i penjat d'una forca; en Lloberas de la Palanca, també de la Bisbal, que anava amb un gascó i foren esquarterats; en Balell, gran delinqüent d'uns seixanta anys, que feia poc havia participat en una brega a Sant Gregori i fou agafat prop del camí de la Bisbal a Calonge, a tocar el mas Lloberes de la Palanca; fou portat a Barcelona i allà turmentat i sentenciat a mort.

Una mort molt cruel. Al capítol Bartomeu Camps, així mateix portat a la capital, l'esperava un final pitjor ja que fou molt martiritzat abans de matar-lo. Va ser flagel·lat, arrossegat pels carrers de Barcelona i tenallat (li arrabassaren bocins de carn amb unes tenalles roents); li tallaren les mans i davant seu les cremaren i, per acabar, l'esquarteraren i els trossos del seu cos foren llençats públicament en una foguera.

Al juliol de 1565, els comentaris generals eren que la terra s'havia pacificat gràcies a les persecucions i execucions de bandolers. Els governants d'aquell moment van practicar la dita popular de «morta la cuca, mort el verí», però amb un acarnissament que els posava a un nivell de crueltat semblant a la dels assassins que ajusticiaven.

Tanmateix, com que no van ser detinguts tots els components de la

quadrilla de l'Empordanès, la pau que manifestaven gaudir els habitants de les Gavarres i la plana era momentània. Més endavant, es reproduirien altres fets delictius com l'atemptat que va patir el notari reial de la Bisbal Joan Girbau, a qui devem les notícies dels esdeveniments explicats en aquest article: el 28 de març de 1568, a en Girbau, que era membre del sometent, van intentar assassinar-lo, possiblement per venjar les execucions dels principals lladres. Com és sabut les revenges cruentes eren els sistemes mafiosos de terror que utilitzaven els bandolers per mantenir el poble en la por i la submissió.

En Girbau explica que: «*AXXVIII de mars de MDLXVIII que era diumenge vespra entre vuyt y nou de vespra volent entrar en casa me tiraren V trets de padrinyal ab que fent per gracia de Deu tres forats a la capa y nom feren altra mal per me mortal y en fas gracies a Deu*» 📖

El mas Juliol de Santa Pellaia, assaltat i cremat pels bandolers l'any 1565